

Jaarverslag van de
Katholieke Vereniging voor Oecumene
Athanasius en Willibrord

september 2009 – augustus 2010

Jaarverslag van de
Katholieke Vereniging voor Oecumene
Athanasius en Willibrord

september 2009 – augustus 2010

DOELSTELLING

De Vereniging wil de Rooms-katholieke Kerk in Nederland dienen in het streven naar volledige gemeenschap tussen de Rooms-katholieke Kerk enerzijds en de Kerken van het Westen en de Oosterse Kerken anderzijds. Ervan overtuigd dat de eenheid van de Kerk een teken en een instrument is van de eenheid van de mensheid ondersteunt ze ook initiatieven die in het kader van de oecumenische beweging op nationaal, Europees en mondiaal niveau worden ontplooid (art. 2 van de Statuten).

Vanuit de rijke traditie van de Katholieke Kerk zet de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord zich in voor de oecumene in Nederland. Onder oecumene verstaan we de inzet van christenen en Kerken voor het herstel van de eenheid van de Kerk én voor de vele vormen van samenwerking die al tussen christenen uit verschillende tradities op cultureel en maatschappelijk gebied bestaan. De Vereniging handelt bij het uitvoeren van haar missie binnen de kaders van het *Oecumenisch Directorium* en de encycliek *Ut Unum Sint*. Ze laat zich ook leiden door de *Charta Oecumenica*.

De Vereniging is ervan overtuigd dat eensgezindheid en samenwerking tussen christenen en Kerken nodig zijn voor een geloofwaardige verkondiging en beleving van het Evangelie in onze samenleving. Ze zet zich daarom met vele middelen zoals ontmoetingen, gezamenlijk gebed, dialoog, studie en uitwisseling in voor de groei en de verdieping van deze eensgezindheid en samenwerking tussen christenen en Kerken uit het Westers en het Oosters Christendom. De Vereniging beoogt hiermee tevens de maatschappelijke relevantie van het christelijk geloof voor de huidige cultuur en de dialoog met andere religieuze tradities duidelijker voor het voetlicht te plaatsen.

INHOUDSOPGAVE

1	Woord van de voorzitter	4
2	Activiteiten	5
2.1	Bijeenkomsten rond Edinburgh 1910	5
2.2	Katholieken en pinksterchristenen	5
2.3	'Kerk en Kerken gemeenschap'	6
2.4	Bêt Drāshā – Oosters-christelijk leerhuis	6
2.5	Oecumenische vorming	7
2.6	Leesgroep Oecumene & Oosters christendom	8
2.7	Projectgroep Doop(v)erkenning	8
3	Willibrordzondag en de Zondag voor de Oosterse Kerken	9
3.1	Willibrordzondag – 'Getuigen van Christus'	9
3.2	Zondag voor de Oosterse Kerken – 'Straal van Licht De kracht van liturgie'	10
4	Voorlichting en publiciteit	11
4.1	Overeen	11
4.2	Pokrof	11
4.3	Websites	12
4.4	Electronische nieuwsbrief	12
4.5	Perspectief	12
4.6	Oecumene Online	13
5	Bestuurszaken	14
5.1	Verhuizing van het secretariaat naar Utrecht	14
5.2	Samenstelling bestuur	14
5.3	Financiële zorgen	14
5.4	Inhoudelijke aandachtspunten	15
5.4.1	Symposium over kardinaal Willebrands	15
5.4.2	Jongerennota	15
5.4.3	Dialoograpport IRAD	16
5.4.4	Refo5005	16
5.4.3	'Is Christus dan verdeeld?' (1. Kor. 1,13)	17
5.4.6	Een Anglicaanse visie op communio	17
5.4.7	International Ecumenical Fellowship (IEF)	17
5.4.8	Vertegenwoordigingen	17
5.5	Overleden	17
6	Personele aangelegenheden	18
7	Overzicht van lezingen en artikelen	19
7.1	Drs. L. van Leijssen	19
7.1.1	Artikelen	19
7.1.2	Cursussen, voordrachten en interviews	19
7.2	Drs. G. van Dartel	20
7.2.1	Artikelen	20
7.2.2	Cursussen	20
8	Bestuur en commissies	21
9	Financiële verantwoording	22

1 WOORD VAN DE VOORZITTER

“De Hervorming heeft tot schrik van Protestants Engeland de katholieke gemeenschap gezuiverd en versterkt”. Dat zegt John Henry Newman op 7 oktober 1866 in zijn preek in de kerk van het Oratorium in Birmingham. Het is de kerk waarin hij op 19 september 2010 door de bisschop van Rome, paus Benedictus XVI, werd zalig verklaard. Ook op andere momenten heeft hij de voor katholieken louterende functie van de Hervorming benadrukt. Het is niet de enige bijdrage die hij geleverd heeft aan het naar elkaar toegroeien van katholieken en protestanten, waarbij hij de anglicanen een via media zag bewandelen. Wat hij schreef over de plaats van het volk Gods (de leken), het geweten, de evolutie van het geloof, over wetenschap is nog niet vergeten. Ook Jo Willebrands moet zich dat bewust geweest zijn toen hij zijn proefschrift schreef met als titel: “De denkleer van kardinaal Newman en haar toepassing op de kennis van God door het geweten”. Newman’s invloed op het Tweede Vaticaanse concilie is ook buitengewoon groot geweest. In de daarna verschenen Katechismus van de Katholieke Kerk wordt een beroemde zin van hem geciteerd: “Het geweten is de eerste van alle plaatsbekleders van Christus” (KKK nr 1778).

Met deze woorden van John H. Newman leid ik het lezen van het jaarverslag 2010 van onze vereniging in. Het is een bewogen en spannend jaar geworden. We hebben in de eerste helft van het vorig jaar besloten om te verhuizen van een eigen ruim bemeten pand in Den Bosch naar een veel beperktere vorm van inwoning in Utrecht. We vroegen ons af: wat zal dat betekenen voor de medewerkers? Hoe zouden ze een plaats krijgen in het geheel van het gebouw aan de Biltstraat? Nu we een jaar verder zijn kunnen we constateren dat niet alleen het verhuizen soepel verlopen is. Ook het werk van de vereniging

kon zelfs af en toe met een nieuw elan voortgezet worden. Geert, Leo, Mirella en Rieneke bedankt!

Als vereniging hebben we op financieel gebied ingrijpende maatregelen moeten nemen en we zijn er nog niet! We moeten het hebben van bijdragen van leden en donateurs en van de kerkcollecten. Subsidies ontvangen we niet. Dat betekent dat we ons voorgenomen hebben om naast de reguliere activiteiten alleen die dingen aan te pakken, waarvan we de garantie hebben dat er een financiële dekking tegenover staat.

Oecumene is een beweging. Daarvan getuigt dit jaarverslag. In die overtuiging gaan we dit nieuwe verenigingsjaar in. Newman dichtte en bad: “Een stap is genoeg voor mij”. Een mooie bede ook voor onze vereniging. Dat wij in het komend jaar een volgende stap op de oecumene-weg kunnen zetten.

Henk van Doorn

2 ACTIVITEITEN

2.1 Bijeenkomsten rond Edinburgh 1910

In aansluiting op de jaarvergadering op 6 november vond 's middags een goed bezochte studiebijeenkomst plaats over het thema 'Getuigen van Christus'. Er werden drie visies op missie gepresenteerd. Mgr. dr. E. de Jong, hulpbisschop van Roermond, hield aan de hand van een powerpoint presentatie een gepassioneerd verhaal over het belang van de verkondiging van het Evangelie. In onze samenleving, zo constateerde hij, bestaat er echter een toenemende intolerantie voor evangelisatie. Zijns inziens zijn katholieken daar zelf mede verantwoordelijk voor. Soms lijkt het er zelfs op dat katholieken zelf aan een 'antimissionair syndroom' lijden? Missioloog en emeritushoogleraar prof. drs. R. van Rossum sprak vanuit zijn lange missionaire ervaring over de navolging van Jezus en de solidariteit met de uitgestoten van deze aarde. Dhr. A. van Heusden, directeur van de Evangelische Alliantie, benadrukte de noodzaak van het oecumenisch gesprek tussen protestanten en katholieken over zending en missie.

Samen met de Nederlandse Zendingsraad en de Evangelische Zending Alliantie organiseerde de Vereniging op 11 juni 2010 een oecumenisch symposium bij de Evangelische Broedergemeente in Zeist over het thema 'Uitdagingen voor de zending in de 21^e eeuw'. De twee sprekers tijdens dit symposium waren mw. prof. dr. D. Robert en prof. dr. S. Escobar.

Mw. prof. dr. D. Robert is hoogleraar 'World Christianity and History' aan Boston University en mededirecteur van het Center for Global Christianity & Mission. In Zeist sprak ze over het concept van wereldchristendom, waarvan persoonlijke vriendschappen de kern uitmaken. Prof. dr. S. Escobar is geboren in Peru en was jarenlang een vooraanstaand leider van de 'International Fellowship of Evangelical Students' in Latijns-Amerika.

Escobar stond aan de wieg van het Lausanne Congres in 1974 en werkte als hoogleraar missiologie aan het Palmer Theological Seminary in Pennsylvania. Aan de hand van veel anekdotes verhelderde hij dat het bij evangelisatie er op aan komt om gastvrijheid te betrachten en ruimte te scheppen voor de vreemdeling.

In de middag werden vier workshops gehouden over de volgende thema's: missionaire roeping vandaag, naar een theologie van migratie; zending en de ontmoeting met moslims; en missie en ecologie. De afsluitende gebedsdienst stond in het teken van de feestdag van de H. Barnabas en werd geleid door de voorzitter van de Vereniging, H. van Doorn.

2.2 Katholieken en pinksterchristenen

"Pinksterchristenen en Rooms-katholieken zijn het op een abstract niveau vergaand eens als het gaat over de persoonlijke relatie met Christus en de betekenis van vorming voor de geloofsontwikkeling. Maar zodra we concreter worden stuiten we op grote verschillen. De Pinkstergemeenten in Nederland bevinden zich in een proces van een bekeringsbeweging naar een gevestigde kerkelijke traditie. De Katholieke Kerk in Nederland maakt de ontwikkeling door van een volkskerk naar een keuzekerk". Dit zei drs. H. Zegwaard, docent aan de Azusa Theologische Hogeschool te Amsterdam, tijdens de 15^e bijeenkomst van Rooms-katholieken en Pinksterchristenen die op 26 november 2009 in de Immanuel-gemeente in Amersfoort plaatsvond. Deze informele dialooggroep van Pinksterchristenen en Rooms-katholieken ontstond in 1999 op initiatief van de Katholieke Charismatische Vernieuwing. De Vereniging is vanaf het begin nauw betrokken bij de organisatie van deze bijeenkomsten.

De bijeenkomst in Amersfoort ging over christelijke vorming en *discipleship*, een onderwerp dat in internationaal verband in de dialoog tussen Rooms-katholieken en Pinksterchristenen uitvoerig is besproken. Het is de titel van het derde hoofdstuk van het rapport 'On be-

coming a Christian' (2006). Dr. T. Schilling, als catecheet en theoloog verbonden aan het Centrum voor Parochie-spiritualiteit in Nijmegen, analyseerde in zijn inleiding de discrepantie tussen de fundamentele overstemming tussen Katholieken en Pinksterchristenen en de feitelijke geloofsopvattingen van Katholieken in Nederland. De documentatie van de dialoog tussen Rooms-katholieken en Pinksterchristenen is te vinden op de website www.stucom.nl. De lezingen van drs. H. Zegwaart en dr. T. Schilling werden gepubliceerd in het tijdschrift *Perspectief* (nr. 8, juni 2010).

2.3 'Kerk en Kerkengemeenschap'

Op 28 november 2009 organiseerde de Vereniging, in samenwerking met het oecumeneberaad van de Oud-katholieke Kerk in Nederland, in Utrecht een conferentie over het rapport van de internationale dialoog tussen de Rooms-katholieke en de Oud-katholieke Kerk (2004-2009). Aan het begin van de conferentie werd de Nederlandse vertaling, uitgegeven in de reeks *Kerkelijke Documentatie van de Rooms-katholieke Kerk*, door prof. dr. J. Visser aangeboden aan de beide bisschoppen, mgr. J. Vercammen en mgr. J. van Burgsteden s.s.s., die het initiatief tot deze conferentie hadden genomen. In zijn openingswoord noemde mgr. J. Vercammen het nieuwe document een inspirerend ecclesiologisch werkstuk dat grote uitstraling verdient. Prof. dr. J. Visser (OKN) gaf in zijn inleiding een historisch overzicht van de relatie tussen de Rooms-katholieke en de Oud-katholieke Kerk. Prof. dr. J. Urban (RK) van het Oecumenisch Instituut in Paderborn gaf een samenvatting van het uit twee delen bestaande rapport. Het eerste deel beschrijft de vergaande overeenstemming in de opvatting over de Kerk; het tweede deel is gewijd aan de open vragen die om verdere studie en dialoog vragen. Prof. dr. U. von Arx (OK) van de Oud-katholieke Theologische Faculteit in Bern schetste een hoopvol toekomstperspectief. In zijn slottoespraak ging mgr. J. van Burgsteden kort in op het ge-

wicht van de open vragen. "Om verdere stappen te zetten naar het herstel van de eenheid, moeten we heel helder hebben wat wezenlijk en wat bijkomstig is. Sommige kwesties hebben betrekking op de kerkorde, terwijl andere de fundamentele van het geloof raken. Weer andere kwesties hebben op beide betrekking." De conferentie in Utrecht werd afgesloten met de vespers in de Oud-katholieke kathedrale kerk. De lezingen van de conferentie werden gepubliceerd in *Perspectief* (nr. 7, maart 2010).

2.4 Bēt Drāshā - Oosters-christelijk Leerhuis

Bēt Drāshā is het Oosters-christelijk Leerhuis dat in 2009 - 2010 zijn derde seizoen inging en afrondde en in september 2010 een 'tussenseizoen' in de vorm van een naajaarsleergang zal ingaan (zie hieronder). Bēt Drāshā is een oecumenisch initiatief van de Vereniging en de Protestantse Kerkengemeenschap van 's-Hertogenbosch, opgericht in 2006. Men leest, becommentarieert en bespreekt inspirerende teksten uit het christelijke Oosten vanuit de idee dat ieder, uit om het even welke christelijke Kerk, deze teksten mag beschouwen als geestelijke erfgoed van heel de christenheid en daarom ook als zijn of haar erfgoed.

Het Bēt Drāshā-team bestond, net als in 2008 - 2009, uit ds. P. van de Waal (legerpredikant) en ds. mw. A. Bremmer (geestelijk verzorger in de ouderenzorg) vanuit de Protestantse Kerkengemeenschap, drs. L. van Leijssen (algehele coördinatie) vanuit de Vereniging, alsmede mw. A. Verbaas (ouderling van de Protestantse Gemeente van de Lambertuskerk in Vught). De eerste drie waren cursusleiders en mw. A. Verbaas gaf haar organisatorische ondersteuning aan het Leerhuis.

Het thema van het derde seizoen van dit Leerhuis was 'Naar Zijn beeld en gelijkenis. Kennis van God en mens bij de christenen van Egypte en Ethiopië'. Aan de hand van teksten van onder andere Origenes en Athanasius, maar ook van hedendaagse teksten, verdiepte men zich

in de zogeheten Alexandrijnse tradities van het christendom. Men begon met een voorchristelijke tekst van de joodse exegeet Philo van Alexandrië, om te eindigen met de moderne Matta el-Miskien. Daarbij werden deze teksten telkens weer gelegd naast het eigen geloven en denken vandaag de dag. De teksten waren verzameld in een reader met foto's en korte uitleg. De deelnemers werden geacht de teksten vooraf thuis te lezen. Het Oosters-christelijk Leerhuis vond, vanwege de verhuizing van de Vereniging, voor het eerst plaats in het Franciscushuis van de paters Kapucijnen aan de Van der Does de Willeboissingel in 's-Hertogenbosch. De zeven bijeenkomsten van elk tweeënhalf uur werden van oktober 2009 tot en met mei 2010 één keer per maand op donderdagavond gehouden. Tijdens de novemberbijeenkomst was prof. dr. J. van der Vliet (koptoloog; Nijmegen / Leiden) gastspreker. Hij sprak over de Koptisch-orthodoxe Kerk en het monnikendom aan de hand van een brief van Antonius de Grote.

Aan Bēt Drāshā namen ongeveer 25 mensen deel: orthodox, PKN, doopsgezind, rooms-katholiek. Het deelnemerspubliek bestreek de hele reeks van geïnteresseerde gemeenteleden tot theologen en kerkelijke professionals (priesters, predikanten, kerkelijke vertegenwoordigers). Dit houdt ook een zekere diversiteit in interesses in die allemaal aan bod behoren te komen.

In dit seizoen stond, zoals gezegd, de kerkelijke traditie van Alexandrië centraal, die van zichzelf een intellectueel-inslag heeft. Op die manier gaf de stof zelf aanleiding tot verhoogde inspanning om de brug te slaan naar het eigen actuele leven, meer dan in de twee voorafgaande seizoenen. Toch zijn, afgaande op de reacties bij de eindevaluatie, tijdens dit derde seizoen de kwaliteit en de diepte van waar het tenslotte om gaat, niet alleen kennis over Oosters christendom maar ook en vooral een geloofsgesprek, misschien wel het grootst geweest van alle drie de voorbije seizoenen. Het duidt erop dat Bēt Drāshā tot een zekere rijpheid en 'traditie' is

gegroeid die door de deelnemers worden gewaardeerd. Op zondag 14 maart was er in groepsverband en onder begeleiding van het voltallige Bēt Drāshā-team een excursie naar de Koptische Kerk in Eindhoven, waaraan ook deelnemers aan een oecumenische Mozesreis uit Vught participeerden, alles bijeen zo'n 30 mensen. Men maakte het getijdengebed en de Goddelijke Liturgie mee en men genoot samen met de priester en de vele parochianen de aangeboden Egyptische lunch, waarbij Kopten en leerhuisgangers elkaar konden ontmoeten. In het kader van Bēt Drāshā bezocht de coördinator op 11 december een studiedag over Athanasius de Grote in Leiden en op 4-5 juni een colloquium over de Woestijnvaders van Gaza in Gent.

Het Bēt Drāshā-team bereidde in het voorjaar drie volgende seizoenen van het Oosters-christelijk Leerhuis voor. Samen met de Taakgroep Fondswerving en in overleg met de Protestantse Kerkengemeenschap van 's-Hertogenbosch werd een subsidieaanvraag opgesteld en toegestuurd aan vier protestantse en vier katholieke instellingen. Omdat bij het begin van de zomer nog geen positieve reacties van hen werden ontvangen, en er maar gelden voor Bēt Drāshā zijn tot eind 2010, werd in juli besloten tot een 'tussenseizoen' van vier bijeenkomsten in het najaar van 2010, met een excursie naar een orthodoxe viering in november.

2.5 Oecumenische vorming

Drs. G. van Dartel gaf aan het St. Janscentrum in 's-Hertogenbosch aan vierde- en vijfdejaars studenten het college Oecumenische theologie (twee semesters).

Op uitnodiging van de Emmaus-parochie in Nijmegen gaf Van Dartel in november en december aan een groep van 12 katholieke en protestantse vrijwilligers de oriëntatiecursus oecumene.

Op uitnodiging van de Protestantse Gemeente in Dordrecht leidde Van Dartel op 18 februari 2010 een leerhuisbijeenkomst over de betekenis van het *filioque* in

de relatie tussen de Kerken van het Westen en van het Oosten.

In overleg met het aartsbisdom Utrecht en met het bisdom Den Bosch werden voorbereidingen getroffen voor een cursus oecumene voor vrijwilligers in beide bisdommen in het werkjaar 2010 - 2011.

2.6 Leesgroep Oecumene & Oosters christendom

De leesgroep, die bestaat sinds 2006, hield van februari tot juni 2010 zes bijeenkomsten op woensdagmiddag rond geestelijke lezing. In het christendom is de *lectio divina*, de goddelijke oftewel geestelijke lezing van de Bijbel, maar ook van andere geestelijke geschriften, een belangrijke traditie, die weer volop in de oecumenische en spirituele belangstelling staat. De leesgroep las het boek 'Zuiver lezen' van W. Reedijk, een protestantse theoloog en predikant die studie verrichtte naar de *lectio divina* bij enkele (Oosterse) kerkvaders: de woestijnvader Nestorô, zoals verwoord door de kerkelijke auteur Cassianus, maar ook Origenes en Augustinus. Tijdens de vierde bijeenkomst werd één keer de reflectie onderbroken om zelf aan goddelijke lezing te doen: 'Lectio divina in de praktijk', een workshop door ds. mw. J. Heldring, emerituspredikant (PKN), die zich al jaren, behalve met orthodoxie en iconen, ook met *lectio divina* bezighoudt. De locatie was, vanwege de verhuizing van de Vereniging, voor het eerst in de Domstad. Aldaar genoot de leesgroep de gastvrijheid van de Vrouwen van Bethanië in hun centrum 'De Beiaard' aan de Stadshouderslaan, in een intieme ruimte die uitermate geschikt was voor het onderwerp. Ongeveer 10 mensen namen deel aan deze leesgroep.

2.7 Projectgroep Doop(v)erkenning

Op initiatief van mgr. J. van Burgsteden s.s.s. werd in 2009 bij de Raad van Kerken de Projectgroep Doop(v)erkenning ingesteld met als opdracht een impuls te

geven aan de verbreding en de verdieping van de wederzijdse dooperkenning tussen de Kerken in Nederland. Voorzitter van de projectgroep is de remonstrantse theoloog prof. dr. Th.M. van Leeuwen. Dankzij een projectsubsidie kon drs. G. van Dartel namens de Vereniging het uitvoerend secretariaat van deze projectgroep op zich nemen.

In de eerste fase heeft de projectgroep zich beziggehouden met het verzamelen van documentatie over de doopvisie van verschillende Kerken. In totaal werden 28 kerkgenootschappen benaderd met de vraag documentatie beschikbaar te stellen. De projectgroep heeft zich van meet af aan breed georiënteerd door bij het gesprek ook de Orthodoxe Kerken, de Unie van Baptisten en de Pinksterkerken te betrekken.

Na bestudering van de documentatie vond op 25 juni een eerste consultatie plaats waarop een concepttekst inzake de wederzijdse dooperkenning werd besproken. Het beraad maakte duidelijk dat de weg naar een breed gedragen wederzijdse dooperkenning tussen Kerken nog lang is. In het komende werkjaar zal de projectgroep consultaties organiseren rond twee thematieken: kinderdoop en doop op geloof resp. sacramentaliteit en onherhaalbaarheid van de doop.

3 WILLIBRORDZONDAG EN DE ZONDAG VOOR DE OOSTERSE KERKEN

3.1 Willibrordzondag – ‘Getuigen van Christus’

Dankzij de oecumenische beweging is het bewustzijn gegroeid dat christenen van verschillende Kerken en tradities samen de taak hebben om getuigen van Christus te zijn. Dat besef lag ten grondslag aan de viering van het 100-jarig jubileum van de Wereldzendingconferentie in Edinburg (1910). In het afgelopen jaar is wereldwijd op veel plaatsen aandacht geschonken aan de oecumenische opdracht getuigen van Christus te zijn. Een goed voorbeeld daarvan is het in Schotland voorbereide materiaal voor de Gebedsweek voor de Eenheid

dat was geïnspireerd op Luc. 24,48: ‘Jullie zullen getuigen hiervan zijn’.

Ook het thema van Willibrordzondag (8 november 2009) ‘Getuigen van Christus’ speelde in op de viering van 100 jaar Wereldzendingconferentie. Op de poster, die aan de parochies werd gestuurd, werd de verbondenheid met Christus tot uitdrukking gebracht in een collage van personen en symbolen uit verschillende regio’s en tradities. Ds. J. van Pijkeren en drs. H. Berflo schreven een preekschets. Op 6 november organiseerde de Vereniging een goed bezochte oecumenische studiemiddag over het thema. (zie onder activiteiten)

De opbrengst van de collecte op Willibrordzondag heeft zich in 2009 met € 26.212,— enigszins hersteld in vergelijking met 2008. Toen was de opbrengst € 21.728,—.

3.2 Zondag voor de Oosterse Kerken – ‘Straal van Licht! De kracht van liturgie’

In het kader van de Zondag voor de Oosterse Kerken (2 mei 2010) werd dit jaar aandacht besteed aan de Byzantijnse liturgie, die van alle oosterse tradities misschien wel de meest nabije en aansprekende is. ‘Straal van licht! De kracht van liturgie’ was het motto. De woorden ‘Straal van licht!’ zijn genomen uit één van de mooiste paashymnen die de Orthodoxie kent, namelijk de Paascanon van Johannes van Damascus. Het is met het licht van de verrijzenis dat de Byzantijnse liturgie als het ware is geweest. Centraal stonden de uitstraling en de kracht van deze Byzantijnse liturgie. Deze liturgie wordt eerst en vooral gevierd door Oosters-orthodoxen van verschillende achtergrond: Russen, Roemenen, Grieken en Serviërs. Maar ook Katholieken van de Oosterse ritus (geünieerden) vieren hun geloof in de Byzantijnse liturgie.

Over de achtergronden van de Byzantijnse liturgie publiceerden drs. L. van Leijssen en drs. D. Langerhuizen artikelen in *Overeen* en *Pokrof*. Op de website van de Vereniging werd een vergelijkend schema geplaatst van de Romeinse en de Byzantijnse liturgie. De preekschetsen en voorbeden werden geschreven door prof. dr. A. Scheer en drs. L. van Leijssen. De collecte van de Zondag voor de Oosterse Kerken kwam ten goede aan het Instituut voor Oecumene van de Oekraïense Katholieke Universiteit van Lviv. Dit instituut werd in 2004 opgericht en zet zich in voor de dialoog tussen Grieks-katholieken en Orthodoxen in Oekraïne. Het levert tevens een belangrijke bijdrage aan de oecumenische vorming en organiseert jaarlijks een sociale week over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de Kerken in de samenleving. Eind juli 2010 werd €5.000,— aan het instituut overgemaakt.

4 VOORLICHTING EN PUBLICITEIT

4.1 Overeen

Het communicatieblad Overeen verschijnt twee maal per jaar. Het wordt toegestuurd aan leden, donateurs en parochies en heeft een oplage van 10.000 exemplaren. De redactie wordt gevormd door de medewerkers van de Vereniging.

In het najaarsnummer kwamen de volgende onderwer-

Zondag voor de Oosterse Kerken 2010

door Leo van Lierjen

'Straal van licht! De kracht van liturgie' is het motto van deze zondag. 'Straal van licht' zijn de beginwoorden van één van de mooiste paashymnen die de Orthodoxie kent'. Het is met het licht van de verrijzenis dat de liturgie als het ware is gewoven. Centraal op 2 mei staan de uitstraling en kracht van de Byzantijnse liturgie. Waar kunnen wij die kracht op het spoor komen?

Eerst echter even: voor de duidelijkheid, wat bedoelen we met Byzantijnse liturgie? Deze wordt ook wel de Orthodoxe liturgie genoemd. Ze wordt immers eerst en vooral gevierd door Oosters-orthodoxen van verschillende achtergrond: Russen, Roemenen, Grieken, enzovoorts. Maar ook katholieken van de oosterse rits (gedruisen) dragen hun geloof binnen de Byzantijnse liturgie uit. In dit artikel worden de termen Byzantijnse en Orthodoxe liturgie wat door elkaar gebruikt, bij gebrek aan beter. De Zondag voor de Oosterse Kerken besteedt dit jaar aandacht aan een Byzantijnse liturgie die misschien van alle oosterse tradities wel de meest nabije en aansprekende is. Over haar aanstekelijke uitstraling gaat het vooral.

Uitstraling en dynamiek

Ieder kent wel de schitterende kernen en de prachtige Slavische gezangen. Het gaat bij die uitstraling om 'schoonheid'. Die schoonheid staat voor iets veel groter dan louter esthetiek. De Byzantijnse liturgie niet haar uitgesproken gewijde steer legt een grote nadruk op het geheim van God, op het Mysterie van ons bestaan. Mensen – ook niet-oosterlingen – zijn daar geneigd voor. Ook de grote aandacht in het oosters christendom voor spiritualiteit (gebed, meditatie, mystiek) en zijn aanspreken van de mens naar zijn én lichaam (zinrijkeheid)

heeft een grote uitstraling op veel hedendaagse christenen. Met name in de oostere viering van de exultatie, de Goddelijke Liturgie, komen deze aspecten naar voren. In de vijf reeds genoemde stappen van 'schoonheid', 'mysterie', 'mystiek', 'lichamelijke / zinrijkeheid' en 'eucharistische / sacramentelijkheid' of 'eucharistische / sacramentelijkheid' is de uitstraling en dynamiek van de Byzantijnse liturgie.

Schoonheid

'Schoonheid zal de wereld redden', deze haast tot in het clichématige geïnterpreteerde uitspraak van de Russische schrijver Dostoevski blijft voor de Byzantijnse liturgie maar al te waar! Schoonheid. God is niet alleen waar en goed, maar ook mooi. Het is de schoonheid van de Eruis: 'Ik zag de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, vanuit God uit de hemel neerdalen, gereed als een bruid die zich voor haar man heeft getooid' (Apok. 21:2). Een stad van deze grootse visie vinden wij zelfs op het moment als de priester in actie voor de Goddelijke Liturgie zijn liturgische onderkleed aantrekt en bidt: 'Mijn ziel jubelt het uit in de Heer, want Hij heeft mij bedekt met een kleed van heil en mij een tuniek van vreugde aangedaan; zoals in een bruid heeft Hij mijn hoofd omkranst met een kroon en mij, als een bruidgom, met schoonheid getooid' (Jes 61:10 Septuagint-vertaling). De iconen, de zang, de fontein-

¹ Paastoran, Ode IX, 11mo, gespreed door jms 61 Septuagint.

Inhoudsopgave

■ Pag. 1-2
Zondag voor de Oosterse Kerken
In het teken van de kracht van de Byzantijnse liturgie

■ Pag. 3
De stilte van Taizé
Voorafbeeld op de Europese Jongerenbijeenkomst in Rotterdam

■ Pag. 4-5
Eén Heer, één Geloof, één Doop
Blaas het Kerken voor verdieping en verbreding van wederzijdse doop-erkenning.

■ Pag. 6
Religie
Is de herleving van de Reformatie alleen een protestants fenomeen?

■ Pag. 7
Sieuw de vereniging
Het belang van een duurzame financiële groeiwijze

■ Pag. 8
Project Zondag voor de Oosterse Kerken
Iedereen van Byzantijnse traditie in de oostere rits draait tot elkaar

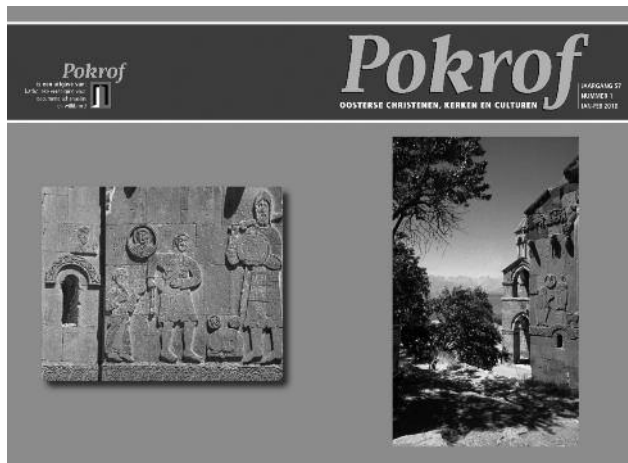
pen aan bod: Getuigen van Christus, Willibrordzondag 2009, de missionaire opvatting van Charles de Foucauld, de nota over jongeren en oecumene, een pleidooi voor een oecumenische leefwijze van Kerken, excommunicatie en oecumene, en het oecumenisch leerhuis *Bet Drasha*.

Het voorjaarsnummer stond in het teken van de Zondag van de Oosterse Kerken. Ook was er aandacht voor de oecumenische gemeenschap Taizé, de betekenis van de doop voor de eenheid van de christenen, het project Refo500 en de financiële grondslag van de Vereniging.

4.2 Pokrof

Pokrof is een Nederlandstalig tijdschrift dat zich bezighoudt met Oosterse Kerken en is als zodanig enig in zijn soort in Nederland. Het tijdschrift speelt een belangrijke rol om informatie over Oosters christendom op een toegankelijke manier onder de aandacht te brengen.

Er is een actieve redactie die onder leiding van hoofdredacteur drs. D. Langerhuizen de lijn van het tijdschrift uitzet, de komende edities plant, maar ook zelf artikelen schrijft of teksten vertaalt. De werkzaamheden voor Pokrof door het bureau van de Vereniging omvatten de

voorbereiding van de verzending door het secretariaat van het bureau; het redactiesecretariaat (voorbereiding en notulering redactievergaderingen; contacten met auteurs, (eind)redactie; schrijven van redactionele bijdragen en de korte berichten, samenstelling liturgische agenda, vertalen, voorbereiding omslagen, foto's met bijschriften) alsook het schrijven van artikelen.

Er was tussen september 2009 en augustus 2010 (Pokrof 2009/5 en Pokrof 2010/1-4) met name veel aandacht voor thema's als oecumene, Oosterse kerkvaders, recente geschiedenis, liturgie, iconen, Rusland, orthodoxen in Nederland, en kunst. Met een zo groot mogelijke variëteit, die deels ook afhankelijk is van het aanbod van bijdragen, probeert Pokrof op een laagdrempelige en aantrekkelijke wijze het brede terrein van het christendom te beslaan.

4.3 Websites

De Vereniging beheert twee websites www.oecumene.nl en www.chartaoecumenica.nl

Op de website www.oecumene.nl worden de activiteiten van de Vereniging aangekondigd. Ook heeft de website de functie om de diverse publicaties van de Vereniging digitaal beschikbaar te stellen.

De website www.chartaoecumenica.nl bevat de documentatie over de *Charta Oecumenica*. Deze charta voor de samenwerking tussen Kerken in Europa werd in 2001 vastgesteld en is door een aantal Kerken in Europa, waaronder de lidkerken van de Raad van Kerken in Nederland, als beleidsdocument aanvaard.

4.4 Elektronische nieuwsbrief

De elektronische nieuwsbrief verscheen in het verslagjaar achtmaal. De nieuwsbrief wordt gemaakt door de medewerkers van de Vereniging op basis van verschillende nieuwsbronnen en gratis toegezonden aan 214 abonnees. De nieuwsbrief biedt een mix aan informatie over ontwikkelingen in de Vereniging, de lokale en landelijke oecumene, de internationale ontwikkelingen in Europa en wereldwijd.

4.5 Perspectief

Het tijdschrift *Perspectief* verschijnt vier maal per jaar. De redactie wordt gevormd door dhr. E. Roovers en drs. G. van Dartel. *Perspectief* is gratis beschikbaar op de website van de Vereniging en wordt per e-mail verzonden aan 156 abonnees.

In het verslagjaar zijn vier nummers uitgebracht. Het nummer van september stond in het teken van oecumene en gastvrijheid.

Inhoudsopgave

- 2 Redactioneel
- 3 Missie en eenheid 1910 – 2010 en verder, Jaques Matthey
- 14 Een interreligieuze dialoog over nanotechnologie, drs. Mariska Bosschaert
- 20 De oecumene is een existentiële zaak van de Kerk, interview met mgr. Kurt Koch
- 24 *Vir dei et ecclesiae* (boekrecensie), Eric Roovers
- 27 Een dialoog die verbindt en onderscheidt (boekrecensie), Geert van Dartel

Aan de basis van dit nummer staat het initiatief van twee leden van de Raad van Kerken in Oegstgeest, mr. F. van der Ven en prof. dr. H. Timmerman, met hun pleidooi voor een oecumenische leefwijze van de Kerken. Op verzoek van de redactie hebben prof. dr. A. Houtepen, ds. R. van den Beld en abt dr. G. Mathijssen o.s.b. vanuit een eigen invalshoek hun visie daarop gegeven. Tenslotte is een tekst gepubliceerd van drs. L. van Leijssen over het belang van (drie recente vertalingen van) de Septuagint.

In het nummer van december zijn twee bijdragen opgenomen naar aanleiding van het internationale congres over kardinaal Johannes Willebrands. Mw. dr. H. Arts - Honselaar schetst in haar bijdrage vanuit het voorbeeld van kardinaal Willebrands en zijn oecumenische spiritualiteit een hoopvol perspectief op de toekomst van de oecumene. Drs. S. Emons geeft een persoonlijke impressie van het symposium. In dit nummer zijn verder opgenomen: een kritische beschouwing van de hand van prof. dr. P.A. van Gennip over het manifest 'Wij kiezen voor eenheid', een bijdrage van drs. W. van Saane over wereldkerk en wereldzending in een tijd van globalise-

ring en een proeve van een oecumenische vertaling van het Ave Maria door ds. H. de Vries.

Het nummer van maart bevat de teksten van de lezingen gehouden tijdens het symposium 'Kerk en Kerken-gemeenschap' op 28 november 2009 in Utrecht. Verder is een tekst van dr. H. Crijns met handreikingen voor diaconale oecumenische samenwerking opgenomen.

Het nummer van juni opent met de Nederlandse vertaling van de inleiding van aartsbisschop dr. R. Williams tijdens het symposium over kardinaal Willebrands in november 2009 in Rome. Ook staan er bijdragen in van prof. dr. A. Houtepen over oecumene en liturgie en van aartsbisschop dr. J. Vercammen over de vredesopdracht van de Kerken. Tenslotte zijn in dit nummer de bijdragen van drs. H. Zegwaard en dr. T. Schilling in het kader van de 15^e dialoogbijeenkomst tussen Rooms-katholieken en Pinksterchristenen gepubliceerd.

4.6 Oecumene Online

Op initiatief van bestuurslid mw. dr. H. Arts - Honselaar werd op LinkedIn de netwerkgroep Oecumene Online gestart met als doel een levendige uitwisseling over actuele oecumenische ontwikkelingen op gang te brengen. In korte tijd groeide de groep naar 55 leden. Door mw. dr. H. Arts - Honselaar en voorzitter H. van Doorn werden verschillende discussies geïnitieerd.

5 BESTUURSZAKEN

5.1 Verhuizing van het secretariaat naar Utrecht

Het werkjaar begon met de verhuizing van het secretariaat van de Vereniging naar Utrecht. Het besluit tot de verhuizing werd in het voorjaar van 2009 genomen. Met de verhuizing van het secretariaat maakt de Vereniging een nieuwe start. Vanaf 1 oktober is het secretariaat ondergebracht in hetzelfde gebouw waarin ook het secretariaat van de Bisschoppenconferentie is gevestigd.

De verhuizing is soepel verlopen. Voor boeken, tijdschriften en kantoorspullen die niet zijn meegegaan werd een goede bestemming gevonden. Deze boeken en tijdschriften werden geschonken aan een theologische faculteit op de Molukken, het theologische instituut van de Assumptionisten in Boekarest en het St. Janscentrum in 's-Hertogenbosch. De overvloedige kantoorinventaris werd overgenomen door het St. Janscentrum en de Koptisch Orthodoxe Kerk in Egypte. Op 21 september werd afscheid genomen van de zusters MJJ van Huize Mariënborg waar het secretariaat van de Vereniging dertig jaar was gevestigd.

De Vereniging is gastvrij ontvangen op de nieuwe locatie aan de Biltstraat 121. Het secretariaat is ondergebracht in een van de grote werkkamers waar de nieuwe werkplekken zijn ingericht. De Vereniging maakt voor vergaderingen gebruik van de faciliteiten die het huis biedt. Terugkijkend op het eerste werkjaar in Utrecht kunnen we met volle tevredenheid op de verhuizing terugkijken.

5.2 Samenstelling bestuur

Tijdens de Algemene Ledenvergadering op 6 november 2009 werden de nieuwe vertegenwoordigers van de bisdommen van Breda en Roermond verwelkomd. Namens het bisdom Breda trad diaken drs. R. van Uden tot het bestuur toe. Hij werd op 25 mei 2009 door mgr. J. van

den Hende benoemd als opvolger van drs. A. Kamps. Dr. B. Hegge is de opvolger van dr. T. Storcken die vanwege vele andere verplichtingen zijn bestuurslidmaatschap van de Vereniging al na één jaar moest opgeven. Op 24 juni 2009 benoemde mgr. F. Wiertz dr. B. Hegge tot diocesaan vertegenwoordiger in het bestuur van de Vereniging.

Door het bestuur werd oud-medewerkster mw. dr. H. Arts - Honselaar kandidaat gesteld voor het bestuurslidmaatschap. Dr. H. Arts heeft twee jaar voor de Vereniging gewerkt als medewerkster voorlichting en publiciteit. Na haar vertrek bij de Vereniging heeft ze verschillende projecten gedaan voor de Rechtenfaculteit in Tilburg en voor het Dominicaans Studiecentrum in Nijmegen. Ze werd door de ledenvergadering unaniem in het bestuur van de Vereniging gekozen.

Het bestuur is al langere tijd op zoek naar een nieuwe penningmeester. Drs. H. Berflo heeft deze belangrijke taak vele jaren vervuld en heeft eerder kenbaar gemaakt dat hij deze verantwoordelijkheid wil overdragen. Het bestuur heeft mw. Chr. van den Heuvel - van Maarseeven bereid gevonden om de taak van penningmeester op zich te nemen. Mw. Chr. van den Heuvel is accountant en heeft een lange ervaring als penningmeester van enkele parochies in Utrecht. Sinds twee jaar is zij bovendien penningmeester van de Utrechtse Stedelijke Raad van Kerken (USRK). Het bestuur zal haar voordragen als kandidaat-bestuurslid tijdens de komende Algemene Ledenvergadering.

5.3 Financiële zorgen

Dat de Vereniging door financiële zorgen wordt geplaagd, bleek tijdens de Algemene Ledenvergadering op 6 november 2009 bij de behandeling van de begroting. In oktober 2009 werd duidelijk dat de Vereniging in 2010 niet meer kon rekenen op een substantiële garantiesubsidie waardoor er in de begroting 2010 een tekort van € 40.000,— ontstond. Na een uitvoerige discussie

besloot de ledenvergadering om de begroting onder voorwaarden goed te keuren. Dankzij een projectsubsidie van €25.000,— voor het secretariaat van de projectgroep Doop(v)erkenning kon het dreigend tekort alsnog gedeeltelijk worden afgewend. Het bestuur besloot in de vergadering op 20 januari 2010 op voorstel van de penningmeester om het resterende tekort op de begroting 2010 uit het vermogen van de Vereniging te financieren. Het is meer dan duidelijk dat de Vereniging in de komende jaren financieel voor een moeilijke situatie komt te staan. Door het aflopen van enkele meerjaren-subsidies heeft de Vereniging vanaf 2011 te maken met een structureel tekort van minimaal € 50.000,— waarvoor een dekking moet worden gevonden. Op voorstel van mw. dr. H. Arts - Honselaar heeft het bestuur een Taakgroep Fondswerving ingesteld met de opdracht voor de Vereniging projectsubsidies te verwerven. Van de taakgroep maken de volgende bestuursleden deel uit: mw. dr. H. Arts - Honselaar, drs. R. Kuiper, mw. mr. A.-M. Willebrands en mw. drs. E. Woertman. Drs. G. van Dartel is adviseur van de taakgroep. De taakgroep heeft op een groot aantal fondsen een beroep gedaan voor de financiering van reeds bestaande en vaak langlopende activiteiten van de Vereniging. Helaas hebben deze acties niet het verhoopde resultaat gehad. In de rapportage aan het dagelijks bestuur merkte mw. dr. H. Arts - Honselaar op dat fondsen bereid zijn geld beschikbaar te stellen voor kortlopende, nieuwe en maatschappelijk relevante activiteiten. De activiteiten en projecten van de Vereniging passen niet in dat profiel. Het bestuur zal zich in het komende jaar bezinnen op de consequenties.

5.4 Inhoudelijke aandachtspunten

5.4.1 Symposium over kardinaal Willebrands

Veel bestuursleden van de Vereniging waren aanwezig bij het internationale symposium over de betekenis van kardinaal Johannes Willebrands voor de oecumene dat van 2-5 september 2009 werd gehouden in het Oud-katholieke conferentiecentrum 'In de Driehoek' in Utrecht. Gedurende drie dagen kwamen veel aspecten van zijn persoon en werk aan orde. Persoonlijke getuigenissen van Fr. Th. Stransky csp, die in Rome dertig jaar met Willebrands samenwerkte, mgr. P.-W. Scheele, de emeritusbisschop van Würzburg en mgr. A. Glazemaker, de Oud-katholieke emeritusaartsbisschop van Utrecht gaven aan het congres een persoonlijk accent. Tijdens het door het Kardinaal Willebrands Archief in samenwerking met de theologische faculteiten van Tilburg en Leuven georganiseerde congres werden ook de dagboeken, die kardinaal Willebrands tijdens het Tweede Vaticaans Concilie heeft bijgehouden, gepresenteerd. De sprekers hadden hiervan reeds bij de voorbereiding van hun bijdrage kennis kunnen nemen. Er kwamen vijf thema's aan bod: Willebrands' vormingsjaren en zijn vroege inzet voor de oecumene, zijn bijdrage aan de ontwikkeling van een katholieke visie op oecumene, zijn relatie tot het Jodendom, zijn relaties met de Kerken van het Oosten en zijn relaties met de Kerken van het Westen. Op zaterdagochtend hield kardinaal Walter Kasper in de Dom een lezing over de erfenis van kardinaal Willebrands en de toekomst van de oecumene.

5.4.2 Jongerennota

Enkele jaren geleden nam de Raad van Kerken het initiatief tot het benoemen van jongerenambassadeurs. Jongeren uit de verschillende lidkerken van de Raad werden uitgenodigd en uitgedaagd om een jaar lang mee te doen met het werk van de Raad en zich uit te spreken. Uit de gesprekken met deze jongeren ontstond

de jongerennota 'Een nieuwe generatie over geloof en spiritualiteit'. Bestuurslid mw. drs. E. Woertman was namens de Rooms-katholieke Kerk één van de jongeren-ambassadeurs en heeft meegewerkt aan de jongerennota. De nota werd door het bestuur besproken tijdens de vergadering in september 2009. De nota stelt vast dat de leeftijdsgroep van 20- tot 35-jarigen in de Kerken ondervertegenwoordigd is. Volgens de jongeren zelf is één van de oorzaken, dat het beleid van de Kerken onvoldoende op de vragen en verwachtingen van jongvolwassenen is afgestemd. Ook de kerkvisie sluit niet aan bij de beleveniswereld van jongeren. Jongeren die wel oecumenisch zijn ingesteld, blijken doorgaans weinig binding te hebben met kerkelijke instituties. De jongerennota is inmiddels, aangevuld met enkele interviews, gepubliceerd in de reeks Oecumenische Beziening van de Raad van Kerken (nr. 36/2010). Er is verder onderzoek nodig over de vraag hoe jongeren meer betrokken kunnen worden bij de kerkelijke oecumene.

5.4.3 Dialoograpport IRAD

De internationale dialoog tussen de Rooms-katholieke en de Oud-katholieke Kerk, begonnen in 2004, werd in 2009 afgesloten met de vaststelling van het eindrapport '*Kirche und Kirchengemeinschaft*'. De Duitse tekst van het rapport was in september 2009 beschikbaar. In samenwerking met het oecumeneberaad van de Oud-katholieke Kerk organiseerde de Vereniging naar aanleiding van de presentatie van de Nederlandse vertaling op 28 november 2009 een symposium in Utrecht (zie onder activiteiten).

Het dialoograpport werd tijdens de bestuursvergadering in januari ingeleid door adviseur drs. P. Kohnen. Het rapport bestaat uit twee delen. Eerst komt de theologische consensus inzake het verstaan van de Kerk aan de orde. In het tweede deel wordt een aantal open vragen beschreven waarover nog overeenstemming moet worden bereikt. Het bestuur nam zich voor om tegen de achter-

grond van de bereikte consensus na te denken over de rangorde en het gewicht van de nog openstaande vragen en daarover een brochure voor leden van de Vereniging en andere geïnteresseerden uit te brengen. De bestuursleden prof. dr. A. Scheer en drs. H. Berflo maakten de voorbereidende notities voor het maken van deze brochure die in 2011 moet uitkomen.

5.4.4 Refo500

Na de afsluiting van het succesvol verlopen Calvijnjaar, waaraan de Vereniging een studiebijeenkomst wijdde, werd het initiatief Refo500 gelanceerd met het doel om de relevantie van de Reformatie op een eigentijdse manier voor het voetlicht te brengen. Voor dit doel werd de Stichting Refo500 opgericht. Het is een burgerlijke stichting die als katalysator voor samenwerkingsverbanden wil dienen. Binnen Refo500 werken veel nationale en internationale organisaties samen om vanaf 2010 tot en met de 500^e geboortedag van de Reformatie in 2017 op allerlei manieren aandacht te geven aan de Reformatie, daarbij verbindingen leggend tussen thema's uit de tijd van de Reformatie en onze tijd. Hierbij staan de kernwoorden vernieuwing, verandering en relevantie centraal. In Refo500 participeren o.a. protestantse en katholieke organisaties, universiteiten en musea. Het bestuur van de Vereniging heeft na uitvoerig beraad besloten om projectpartner van Refo500 te worden. In het gesprek met de initiatiefnemer, prof. dr. H. Selderhuis, werd het belang van de katholieke betrokkenheid bij Refo500 benadrukt. Bij de Vereniging werd een werkgroep gevormd die in de komende jaren concrete activiteiten zal ontwikkelen. Stichting Refo500 heeft inmiddels een website gelanceerd waarop informatie over de achtergronden, de doelstelling en de programma's zijn te vinden.

5.4.5 'Is Christus dan verdeeld?' (1 Kor. 1,13)

De aandacht van het bestuur werd getrokken door een

artikel van prof. dr. A. Houtepen in het tijdschrift Vieren (Heeswijk) uit 2009. Het werd tijdens de bestuursvergadering in maart ingeleid door prof. dr. A. Scheer. In zijn inleiding stelde hij dat het intercommunievraagstuk nog lang niet is opgelost. Er bestaat een discrepantie tussen 'belijden' en 'beleven'. We weten ons verbonden door geloof en doop, maar reiken elkaar niet de hand van *koinonia*. Er bestaat een tegenstelling tussen Orthodoxie en Catholica enerzijds en de Reformatorische Kerken anderzijds: een fundamentele onbalans! In het artikel worden vijf hoofdtypen van liturgie op basis van bijbelse gezichtspunten gepresenteerd. Het artikel van dr. A. Houtepen is met diens toestemming ook gepubliceerd in ons digitale tijdschrift Perspectief (nr. 8, juni 2010).

5.4.6 Een Anglicaanse visie op communio

In november 2009 vond in Rome een symposium plaats ter nagedachtenis van kardinaal Willebrands en zijn betekenis voor de oecumene. Een van de meest opmerkelijke toespraken werd gehouden door de aartsbisschop van Canterbury, dr. R. Williams. In deze lezing gaf hij zijn visie op de reikwijdte van de bereikte consensus over de (eenheid van de) Kerk en de vervolgstappen die zouden kunnen worden gezet. De lezing van dr. R. Williams werd tijdens de bestuursvergadering in mei 2009 besproken en ingeleid door dr. D. Akerboom. De Nederlandse vertaling van de lezing werd gepubliceerd in Perspectief (nr. 8, juni 2010).

5.4.7 International Ecumenical Fellowship

Mw. dr. H. Arts - Honselaar nam namens de Vereniging deel aan de jaarvergadering van de International Ecumenical Fellowship (IEF) in Lyon. Het motto van de IEF-bijeenkomst was *'Living Today the Church of Tomorrow'*. De IEF is een internationaal verband van vrienden, dat in 1967 is opgericht om langs de weg van de spirituele oecumene de eenheid van christenen te bevorderen. Tot voor kort bestond er in Nederland een afdeling van de

IEF. Over haar ervaringen in Lyon hield mw. dr. H. Arts - Honselaar een weblog bij op de site van de Vereniging. Ook publiceerde ze enkele artikelen in het Friesch Dagblad en gaf ze een interview aan Trouw.

5.4.8 Vertegenwoordigingen

- Voorzitter H. van Doorn nam op 19 september 2009 deel aan de studiebijeenkomst over de Charismatische Vernieuwing in Houten.
- Prof. dr. A. Scheer vertegenwoordigt de Vereniging in het Byzantijns Netwerk dat de viering van de Byzantijnse liturgie binnen de Nederlandse kerkprovincie behartigt.
- Voorzitter H. van Doorn en drs. H. Berflo namen op 15 oktober 2009 deel aan de bijeenkomst van de KRI ter voorbereiding op de Dag van het Jodendom op 17 januari 2010.
- Dr. J. Peters nam, mede namens de Vereniging, deel aan het Allerheiligenberaad op 12 november 2009.
- Prof. dr. A. Scheer vertegenwoordigt de Vereniging in de Werkgroep Midden-Oosten die op initiatief van de KRI is gevormd. Andere organisaties die in deze werkgroep zijn vertegenwoordigd zijn Pax Christi, Cordaid, IVOC en de Ridders van het Heilig Graf.
- Voorzitter H. van Doorn en secretaris drs. G. van Dartel namen op 10 april 2010 deel aan de ontmoetingsdag van het Landelijk Oecumenisch Platform in Almere-Haven.
- Mw. dr. H. Arts - Honselaar nam deel aan de jaarvergadering van de International Ecumenical Fellowship in Lyon.

5.5 Overleden

Op 25 november 2009 overleed op 88-jarige leeftijd prof. dr. F. Haarsma (1921-2009), priester van het aartsbisdom Utrecht en emeritushoogleraar pastoraal theologie aan de Katholieke Theologische Faculteit in Nijmegen. F. Haarsma was vanaf de jaren vijftig van de vorige

eeuw zeer actief in de oecumenische beweging in Nederland. In de jaren vijftig nam hij deel aan de oecumenische gesprekskringen. In 1962 trad hij toe tot het hoofdbestuur van de St. Willibrordvereniging. In 1974 volgde hij prof. dr. J. Groot op als voorzitter, een taak die hij tot 1978 uitoefende. De uitvaartdienst vond op 30 november plaats in de Kerk van St. Antonius van Padua in Nijmegen, waar F. Haarsma na zijn emeritaat jarenlang is voorgegaan. Hij werd diezelfde dag begraven in zijn geboortedorp Balk in Friesland.

Op 22 augustus 2010 overleed op 73-jarige leeftijd dr. P. Al, norbertijn van de Abdij van Berne en bestuurslid van de Katholieke Vereniging voor Oecumene. P. Al was vanaf 1973 pastor voor de Oekraïense katholieken en ging voor in de Byzantijnse liturgie. Hij was vanaf 1970 vele jaren bestuurslid van het Apostolaat voor de Oosterse Kerken (AOK). Na de samenvoeging van het AOK en de St. Willibrordvereniging was hij enkele jaren vice-voorzitter van de Katholieke Vereniging voor Oecumene. In 2007 trad hij opnieuw toe tot het bestuur van onze vereniging. P. Al bekleedde diverse bestuursfuncties in de Katholieke Kerk. Op maandag 30 augustus 2010 werd in de St. Servatiuskerk te Dinther een plechtige uitvaartsliturgie gehouden. P. Al werd diezelfde dag begraven op de abdijbegraafplaats.

6 PERSONELE AANGELEGENHEDEN

De bezetting van het bureau van de Vereniging is in het verslagjaar ongewijzigd gebleven en heeft een omvang van 2,2 fte. Eind oktober 2010 zal boekhoudster mw. R. Spijkers - Eksteen afscheid nemen van het bureau. Mw. R. Spijkers - Eksteen is op 1 december 1990 in dienst getreden bij het Apostolaat voor de Oosterse Kerken. Na de fusie met de St. Willibrordvereniging heeft ze vanaf 2001 de financiële administratie van de Vereniging ver-

zorgd, een taak die ze na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd nog een aantal jaren heeft voortgezet.

7 OVERZICHT VAN LEZINGEN EN ARTIKELEN

7.1 Drs. L. van Leijzen

7.1.1 Artikelen

‘Jona en de Vasten van Nineveh. Meditatie’ in: Pokrof 2010/1, bladz. 12-13

‘Kerkvaders in de lift. Twee recente boeken over oudchristelijke auteurs gerecenseerd. «De kerkvaders»’ (door Benedictus XVI) in: Pokrof 2010/1, bladz. 21-22

‘De godsdiensten van de Albanen’ in: Pokrof 2010/2, bladz. 6-9

‘Kopten in Egypte blijven belaagd. Magdy Ramzy ziet omslag in houding kerk’ in: Pokrof 2010/3, bladz. 3-5

‘Petrus en Paulus, 29 juni. Icoon en feest’ in: Pokrof 2010/3, bladz. 6-9

‘Artoklasia – orthodoxe ‘broodbreking’ als oecumenische viering. Vraaggesprek met professor Reinhard Thöle’ in: Pokrof 2010/4, bladz. 14-16

‘Film ‘Agora’ als seculiere heiligverklaring van Hypatia’ in: Pokrof 2010/4, bladz. 16-19

‘Het belang van de oudste Griekse bijbelversie. Her-nieuwde aandacht voor de Septuagint’ in: Perspectief nr. 5, september 2009, bladz. 22-33

‘Oecumenisch geloofsgesprek rondom teksten van traditie. Oosters-christelijk Leerhuis gaat derde jaar in’ (samen met ds. P. van der Waal) in: Overeen nr. 23, oktober 2009, bladz. 7-8

‘Zondag voor de Oosterse Kerken in het teken van de

kracht van de Byzantijnse liturgie’ in: Overeen nr. 24, april 2010, bladz. 1-2. Dit artikel verscheen ook onder de titel ‘Straal van Licht!: Zondag voor de Oosterse Kerken 2 mei 2010’ in: Optocht (Aartsbisdom Utrecht) 2010/4, bladz. 14-15.

‘Archimandriet Sanders overleden’ (In memoriam, samen met M. Bronzwaer) in: rkk.nl 2010/6, bladz. 30-31

‘Het kind is geboren. ACEOT viert startsein met lezing door professor Louth’ in: rkk.nl 2010/9, bladz. 20-21

‘De Weg van het Licht’ (boekrecensie) in: rkk.nl 2010/12

7.1.2 Cursussen, voordrachten en interviews

13 september: excursie naar de viering van de Goddelijke Liturgie (Feest van Kruisverheffing) in de Johannes van Damascusgemeenschap in 's-Hertogenbosch door een kleine oecumenische groep in kader van oriëntatiecursus Oosters christendom en oecumene, gehouden in de parochie van Oudenbosch (voorjaar 2009)

24 november: ‘De icoon van de Moeder Gods Odegetria’, middaglezing in het kader van een icoonschildercursus in het Ignatiusshuis in Amsterdam

21 november: ‘Maria-Opdracht in de Byzantijnse traditie’, lezing - meditatie voor een programma om 0.30 uur op Radio Maria

6 december: excursie naar de viering van de Goddelijke Liturgie (Patroonsfeest) in de Johannes van Damascusgemeenschap in 's-Hertogenbosch door een kleine oecumenische groep in kader van oriëntatiecursus Oosters christendom en oecumene, gehouden in de parochie van Oudenbosch (voorjaar 2009)

22 december: ‘Syrische ‘Advent’ en Kerst’, lezing - medi-

tatie voor een programma (inzamelingsmarathon) om 01.00 uur op Radio Maria

6 januari: 'Armeense Epifanie', lezing – meditatie voor een programma om 0.30 uur op Radio Maria

9 januari: 'De actuele betekenis van het Epifaniefeest', telefonisch interview door EO Radio

9 maart: 'De Koptische kerk, de Grieks-orthodoxe Kerk van Sinai en het christendom in Jordanië', avondlezing voor deelnemers aan de oecumenische Mozesreis en andere belangstellenden, Lambertuskerk in Vught

27 maart: 'Lazaruszaterdag in de Byzantijnse traditie', lezing - meditatie voor een programma om 0.30 uur op Radio Maria

27 april: rechtstreeks uitgezonden interview door P. Leclair over de Zondag voor de Oosterse Kerken 2010 en de oecumene met de Oosterse Kerken in een programma om 0.30 uur op Radio Maria

28 mei: 'Gouden Vrijdag in de Syrische tradities', lezing – meditatie voor een programma om 0.30 uur op Radio Maria

6 augustus: 'Transfiguratie in het Ethiopische christendom', lezing – meditatie voor een programma om 0.30 uur op Radio Maria

7.2 Drs. G. van Dartel

7.2.1 Artikelen

'Medjunarodna ekumenska konferencija o Johannes-u kardinal Willebrandsu' in: Kana 2009/10

'Een oecumenische leefwijze voor de kerken. Interview

met F. van der Ven en H. Timmerman' in: Overeen, oktober 2009

'Commissie Faith and Order vergadert op Kreta; 'Geroepen om de ene Kerk te zijn' in: rkk.nl, oktober 2009

'Drie visies op missie; 'Aan goede missie wordt geleden' in: rkk.nl, november 2009

'Remonstranten herdenken Jacobus Arminius (1559-1609)' in: rkk.nl, november 2009

'Zr. Minke de Vries, 'Christen zijn vandaag. Monastieke inspiratie' (boekrecensie) in: rkk.nl, december 2009

'Suzanne van der Schot, 'De minnaar, de monnik en de rebel. Dagelijks leven met Jezus Christus' (boekrecensie) in: rkk.nl, december 2009

'J. Vanden Bussche cp, 'Pater Ignatius George Spencer, passionist. Pionier van het Oecumenisch Gebed' (boekrecensie) in: rkk.nl, december 2009

'Eén Heer, één geloof, één hoop (Ef. 4,1-6). Interview met M. van Leeuwen' in: Overeen, april 2010

'Refo500 – een project dat verbindt. Interview met H.J. Selderhuis', in: Overeen, april 2010

'Mgr. A.-M. Léonard, Drie (niet) geliefden? Maria, de Kerk en de vrouw' (boekrecensie), in: rkk.nl, augustus 2010

7.2.2 Cursussen

November – december: oriëntatiecursus oecumene in de Emmausparochie in Nijmegen

September – juni: college Oecumenische theologie aan het St. Janscentrum in 's-Hertogenbosch

8 BESTUUR EN COMMISSIES

Enkele cijfers (stand van zaken op 14 juli 2010)

Aantal leden: 1045

Aantal donateurs: 6168

Abonnees op Pokrof: 780

Abonnees op Electronische Nieuwsbrief: 214

Abonnees op Perspectief: 156

Bestuur (peildatum: 1 juni 2010)

Past. H. van Doorn, voorzitter en gedelegeerde voor oecumene van het aartsbisdom Utrecht

Prof. dr. J. Peters sj., vice-voorzitter

Drs. H. Berflo, penningmeester en diocesaan vertegenwoordiger van het bisdom Rotterdam

Drs. G. van Dartel, ambtelijk secretaris en directeur van het bureau

Dr. D. Akerboom, lid DB

Prof. dr. A. Scheer, lid DB

Mw. dr. H. Arts - Honselaar

Dr. P. Al o. praem.

Dr. A. Brüning

Vic.-gen. mgr. drs. M. de Groot, gedelegeerde voor oecumene van het bisdom Haarlem - Amsterdam

Dr. B. Hegge, diocesaan vertegenwoordiger van het bisdom Roermond

Drs. R. Kuiper

Drs. T. Sip, diocesaan vertegenwoordiger van het bisdom 's-Hertogenbosch

Diaken drs. R. van Uden, diocesaan vertegenwoordiger van het bisdom Breda

Vic.-gen. L. van Ulden o.f.m., gedelegeerde voor oecumene van het bisdom Groningen - Leeuwarden

Dr. C.T.M. van Vliet

Mw. mr. A.-M. Willebrands

Mw. drs. E. Woertman

Adviseurs

Ds. G.J. van Pijkeren, adviseur namens de Protestantse Kerk in Nederland

Drs. P. Kohnen, adviseur namens het Secretariaat van het R.K. Kerkgenootschap

Staf en secretariaat

Drs. G. van Dartel, directeur (1 fte)

Mw. M. van Herp, secretaresse (0,4 fte)

Drs. L. van Leijsen, stafmedewerker Oosters Christendom (0,7 fte)

Mw. R. Spijkers, financieel administratief medewerkster (0,1 fte)

Redactie Perspectief

Dhr. E. Roovers

Drs. G. van Dartel

Redactie Pokrof

Drs. P. Baars

Prof. dr. W. van den Bercken

P. Brenninkmeijer

Dr. D. Bruinsma

Drs. G. van Dartel

Mw. drs. J. van Kessel

Drs. D. Langerhuizen, hoofdredacteur

Drs. L. van Leijsen, redactiesecretaris

Mw. prof. dr. H. Murre - van den Berg

Mw. dr. K. Tolstaja

Drs. H. Vogelaar

Werkgroep Refo500

Mw. dr. H. Arts - Honselaar

Drs. G. van Dartel

Dr. A. van Eijk

Mgr. G. de Korte

Dr. H. Kronenburg

Drs. P. Kohnen

Drs. R. Kuiper

9 FINANCIËLE VERANTWOORDING

	Begroting	Exploitatie
	2009	2009
	€	€
Baten		
Contributies incl. bijdragen leden	36.000	23.588
Giften/legaten religieuzen	20.000	10.324
Giften/legaten vrienden van de oecumene Verenigingsfonds	12.500	27.199
Projectsubsidies	50.000	40.698
Zondag Oosterse Kerken	18.000	17.498
Bestemd resultaat Z.O.K.	- 6.500	- 4.200
Willibrordzondag	29.000	26.212
Abonnementen Pokrof	13.000	12.337
Cursussen en studiedagen	4.000	1.084
Advies/begeleiding	2.000	1.643
Verkopen	1.500	1.756
Doorberekende kosten		237
Garantiesubsidie uitbreiding staf	40.000	40.000
Opbrengst beleggingen	35.000	67.420
Diversen		495
Totaal Baten	254.500	266.291
Lasten		
Kosten Activiteiten	40.000	40.445
Voorraadmutatie		2.177
Lonen en salarissen	133.000	104.622
Sociale lasten	32.000	23.759
Personeelskosten, arbodienst, verzekering, overig	7.000	6.756
Reiskosten	7.000	6.599
Huisvestingskosten	16.500	16.946
Kantoorkosten	6.500	7.500
Accountantskosten	4.500	3.562
(incl. salarisadministratie)		
Algemene kosten	4.500	3.136
Afschrijvingen	2.000	1.165
Totaal Lasten	253.000	216.667
Uitkomst financiële baten en lasten		49.624
Bijzondere baten en lasten		-/- 1.299
Mutatie voorziening personele lasten		6.000
Resultaat		44.923

Samengevoegde Balans per 31-12-2009

Activa

	€
Materiële vaste activa	7.525
Financiële vaste activa	537.921
Kortlopende vorderingen	28.927
Liquide middelen	60.120
Totaal	634.493

Passiva

	€
Eigen vermogen	476.569
Voorzieningen	132.794
Kortlopende schulden	25.130
Totaal	634.493

Katholieke Vereniging voor Oecumene Albanicus en Willibrord

Bosstraat 121

3572 AN Utrecht

Telefoon 030- 2326907

secretariaat@oecumene.nl

www.oecumene.nl

INW B 01919

